



Hoogheemraadschap van
Schieland en de Krimpenerwaard

Maasboulevard 123
Postbus 4059
3006 AB Rotterdam
T. 010 45 37 200
F. 010 41 30 694

Werkprotocollen Flora- en faunawet voor uitvoering onderhoud

Status	Definitief
Versie	1.0

Rotterdam, 26 augustus 2014

Inhoud

Inleiding.....	3
Leeswijzer	3
1. Flora- en faunawet	4
1.1. Gedragscode voor de waterschappen	4
2. Invulling van de gedragscode door HHSK.....	5
2.1. Nut en noodzaak van de werkzaamheden	5
2.2. Beschermde soorten.....	6
2.3. Documentatie, toezicht, evaluatie	7
2.3.1. Documentatie.....	7
2.3.2. Toezicht	7
2.3.3. Evaluatie	7
3. Verplichtingen opdrachtgever en opdrachtnemer.....	8
3.1. Doel werkprotocollen	8
3.2. Informatie en controle	8
3.3. Handelen in strijd met werkprotocollen	8
4. Algemene zorgplicht.....	9
4.1. Voorkeursperiode.....	9
4.2. Voorbereiding.....	10
4.3. Faseren	10
4.4. Materieel	10
5. Maatregelen	11
5.1. Afwegingskader	11
5.2. Maatregelen matrix	12
5.3. Beschrijving maatregelen.....	15
BIJLAGE 1. INVENTARISATIE FORMULIER RODE PERIODE (15 MAART – 1 JUNI)	I
BIJLAGE 2. ALGEMENE ZORGPLICHT	III
BIJLAGE 3. WERKINSTRUCTIES BESTENDIG BEHEER EN ONDERHOUD	IV
I. Schonen van waterlopen en oevers.....	V
II. Baggeren	VII
III. Maaien van kruidachtige vegetaties op bermen en dijken	IX
IV. Begrazen.....	XI
V. Snoeien en dunnen opgaande beplanting	XII
VI. Onderhoud aan waterkeringen	XIV
VII. Onderhoud verhardingen.....	XVI
BIJLAGE 4. OVERZICHT BESCHERMDE SOORTEN (TABEL 2 EN TABEL 3)	XVIII
BIJLAGE 5. VERSPREIDINGS- / KANSENKAARTEN VERZORGINGSGEBIEDEN	XIX
BIJLAGE 6. SOORT SPECIFIEKE MAATREGELEN ZWAARDER BESCHERMDE SOORTEN	XX
Ringslang	XX
Amfibieën	XX
Waterspitsmuis	XX
Vissen.....	XXI
Platte schijfhoren	XXI
Vlinders & libellen.....	XXI
Flora	XXI

Inleiding

Voor u ligt de uitwerking van het werken volgens de Gedragscode Flora- en faunawet (Ffw) voor bestendig beheer en onderhoud. In deze rapportage is beschreven hoe het Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard (HHSK) omgaat met de Gedragscode Ffw bij het uit te voeren beheer en onderhoud. Dit rapport is gebaseerd op de protocollen die zijn opgesteld in 2007. Deze protocollen zijn in de zomer van 2013 door een werkgroep geëvalueerd vanwege de vernieuwing van de Gedragscode in 2012, hierdoor is het nut en de noodzaak gezien om deze werkprotocollen te herzien en versimpelen.

Voor de totstandkoming van deze werkprotocollen is onderzoek gedaan naar de huidige vorm van werken, onder meer door verschillende interviews met direct betrokkenen. Daarnaast is er bij verschillende buur-waterschappen gekeken hoe er bij deze organisaties gewerkt wordt met de Ffw. Eén van de belangrijkste stappen is het betrekken van de bedrijfsvoerders en toezichthouders geweest. Zij werken immers regelmatig met deze werkprotocollen. Dankzij hun inbreng is het een beknopte, praktische en werkbare rapportage geworden.

Leeswijzer

Om een goed beeld te geven van de omvang van de Ffw worden in hoofdstuk 1 allereerst de belangrijkste kaders die volgen uit de wetgeving beschreven. Gevolgd door de Gedragscode voor de waterschappen; wat houdt dit in en hoe gaan we hier mee om. In hoofdstuk 2 en verder wordt dieper ingegaan op de invulling die HHSK geeft aan de Gedragscode voor waterschappen. Welke verplichtingen komen kijken bij werken volgens de Gedragscode, en welke documentatie moet op orde zijn.

In hoofdstuk 4 wordt beschreven wat de algemene zorgplicht is, en hoe HHSK hier in haar onderhoudswerkzaamheden mee omgaat. In hoofdstuk 5 wordt met behulp van een afwegingskader en maatregelenmatrices duidelijk welke maatregelen genomen dienen te worden. Hierna worden de maatregelen die genomen kunnen/moeten kort beschreven.

Bijlage 1 bevat een inventarisatieformulier wat ingevuld dient te worden wanneer gewerkt wordt in de zogeheten rode periode. Dit formulier draagt bij aan een goede en vereiste documentatie van de aangetroffen soorten, de genomen maatregelen en de effecten daarvan. In Bijlage 2 zijn de maatregelen van de algemene zorgplicht beschreven. Werkinstructies voor de verschillende typen onderhoud zijn beschreven in Bijlage 3. Hier is per type onderhoud te vinden welke aanvullende maatregelen er genomen moeten worden in de verschillende uitvoeringsperiodes.

In Bijlage 4, Bijlage 5 en Bijlage 6 wordt een overzicht gegeven van de zwaarder beschermde soorten die in ons beheergebied leven (bijlage 5) of redelijkerwijs voor kunnen komen (bijlage 4). In Bijlage 5 is een verspreidingskaart van deze zwaarder beschermde soorten toegevoegd. Deze laatste kaart is ook te vinden op de steunpunten van de verschillende verzorgingsgebieden en op het digitale systeem IRIS. In Bijlage 6 wordt beschreven welke maatregelen genomen moeten worden bij de aanwezigheid van de soorten.

Dit rapport kan tevens gebruikt worden om uitleg aan derden te geven als het gaat over onderhoud. Het is belangrijk de gedragscode, de uitgewerkte werkprotocollen (deze rapportage) en de veldgids beheer en onderhoud voor handen te hebben bij het uitvoeren van werkzaamheden. Daarnaast is het een handig naslagwerk voor de toezichthouder; komen de genomen maatregelen overeen met de beschreven maatregelen.

1. Flora- en faunawet

Sinds 1 april 2002 is de Flora- en Faunawet (Ffw) van kracht. De doelstelling van de wet is de bescherming en het behoud van de gunstige staat van instandhouding van in het wild levende planten- en diersoorten. De Ffw bevat daartoe een aantal verbodsbepalingen om ervoor te zorgen dat in het wild levende soorten zoveel mogelijk met rust worden gelaten. Dit betekent dat activiteiten met een schadelijk effect op beschermde soorten in principe verboden zijn.

In de Flora- en faunawet is een zorgplicht opgenomen ^{1 2}. Deze zorgplicht houdt in dat menselijk handelen geen nadelige gevolgen voor flora en fauna mag hebben. De zorgplicht geldt altijd en voor alle planten en dieren, of ze beschermd zijn of niet. De zorgplicht blijft ook van kracht in het geval dat er ontheffing of vrijstelling is verleend. Naast de zorgplicht gelden vanuit de Flora- en faunawet specifieke verbodsbepalingen (artikel 8 t/m 12) zoals het niet mogen plukken van (beschermde) planten, het vangen, doden of verwonden van dieren (beschermde of niet). Ook nesten, de plaatsen waar dieren verblijven en migratieroutes zijn beschermd.

1.1. Gedragscode voor de waterschappen

De 'Gedragscode Flora- en Faunawet voor Waterschappen' geeft globaal aan wanneer en hoe werkzaamheden moeten worden uitgevoerd om gebruik te kunnen maken van het Vrijstellingbesluit. Het waterschap stelt hiertoe werkprotocollen op. De werkprotocollen beschrijven regelmatig voorkomende werkzaamheden en daarbij horende maatregelen, die worden uitgevoerd in het kader van bestendig beheer en onderhoud of ruimtelijke ontwikkeling en inrichting. De werkprotocollen beschrijven voor welke werkzaamheden welke beschermende/aanvullende maatregelen nodig zijn. Deze maatregelen worden per soort/groep opgesteld. De werkprotocollen worden uitgewerkt in locatiegerichte documenten zoals bestekken, werkinstructies, en werkomschrijvingen. Deze uitwerkingen beschrijven de werkzaamheden/activiteiten per locatie, netwerk of infrastructuur.

Bij het uitvoeren van de werkzaamheden vormen beschermde soorten het uitgangspunt voor de te nemen maatregelen.

Voor alle uit te voeren werkzaamheden geldt de algemene zorgplicht. De zorgplicht heeft betrekking op het weten of vermoeden dat door eigen handelen of in opdracht handelen of het nalaten daarvan, schade of nadelige gevolgen aan flora en fauna ontstaat. Bij het uitvoeren van werkzaamheden dient ter bescherming van flora en fauna te allen tijde voorzorg in acht te worden genomen.

De invulling van deze zorgplicht is beschreven in hoofdstuk 4.

¹ Artikel 2, lid 1: *Een ieder neemt voldoende zorg in acht voor de in het wild levende dieren en planten, alsmede voor hun directe leefomgeving.*

² Artikel 2, lid 2: *De zorg, bedoeld in het eerste lid, houdt in ieder geval in dat een ieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat door zijn handelen of nalaten nadelige gevolgen voor flora of fauna kunnen worden veroorzaakt, verplicht is dergelijk handelen achterwege te laten voor zover zulks in redelijkheid kan worden gevergd, dan wel alle maatregelen te nemen die redelijkerwijs van hem kunnen worden gevergd teneinde die gevolgen te voorkomen of, voor zover die gevolgen niet kunnen worden voorkomen, deze zo veel mogelijk te beperken of ongedaan te maken.*

2. Invulling van de gedragscode door HHSK

In dit hoofdstuk wordt beschreven hoe de invulling van de gedragscode vorm gegeven wordt binnen HHSK. Op welke gronden wordt onderhoud uitgevoerd, en waar wordt op gelet (zwaarder beschermde soorten).

In dit rapport wordt alleen ingegaan op activiteiten die vallen onder bestendig beheer en onderhoud. Hieronder vallen het dagelijks onderhoud en buitengewoon onderhoud van watergangen – waaronder ook eventueel achterstallig onderhoud – en regulier onderhoud aan waterkeringen, bermen en dijken, beplanting en verhardingen. Ruimtelijke ontwikkeling en inrichting (nieuwe werken) worden in deze rapportage niet beschreven, aangezien voor deze werkzaamheden vaak vergunningen en/of ontheffingen nodig zijn.

Eerst zal worden ingegaan op het nut en de noodzaak van de onderhoudswerkzaamheden, daarna zal belicht worden op welke soorten er gelet moet worden bij de uitvoering van de werkzaamheden. Tot slot wordt ingegaan op de verantwoordelijkheden, documentatie en evaluatie van de werkzaamheden.

2.1. Nut en noodzaak van de werkzaamheden

Werkzaamheden zoals aangegeven in hoofdstuk 5 van dit rapport vallen onder bestendig beheer en onderhoud. Doel van deze werkzaamheden wordt beperkt tot instandhouding of verbetering van waterkwantiteit en/of waterkwaliteit, kwantiteit van de grasmatten, kwaliteit van de grasmatten, kwantiteit van de begroeiing, verbetering natuurkwaliteit en veiligheid verhardingen.

Onder deze doelen verstaan we het volgende:

- Waterkwantiteit
 - o De werkzaamheden worden uitgevoerd om er zorg voor te dragen dat de aan- en afvoerfunctie en de bergingsfunctie van de watergangen niet in het geding komt en het vastgestelde peil gehandhaafd kan worden.
- Waterkwaliteit
 - o De werkzaamheden worden uitgevoerd om er zorg voor te dragen dat de eisen die gesteld zijn aan de waterkwaliteit gerealiseerd kunnen worden.
- Kwantiteit van de grasmatten/begroeiing
 - o De werkzaamheden worden uitgevoerd om er zorg voor te dragen dat de eisen die worden gesteld aan de dichtheid van de grasmatten (vanuit veiligheid en vitaliteit) gerealiseerd kunnen worden.
- Kwaliteit van de grasmatten
 - o De werkzaamheden worden uitgevoerd om er zorg voor te dragen dat de eisen die worden gesteld aan de vitaliteit en groeizaamheid van de grasmatten gerealiseerd kunnen worden.
- Verbetering natuurkwaliteit
 - o Het betreft hier werkzaamheden die tot doel hebben de natuurwaarden te verhogen. In principe betreft het hier alleen maaiwerkzaamheden die tot doel hebben de ondergrond te versralen. Als voorbeeld kan genoemd worden het maaien van de zogenaamde ecobermen en de natuurvriendelijk oevers (NVO's).
- Veiligheid verhardingen
 - o De werkzaamheden worden uitgevoerd om er zorg voor te dragen dat de eisen die worden gesteld aan de verhardingen (vanuit veiligheid en vitaliteit) gerealiseerd kunnen worden.

In Bijlage 3 zal per onderhoudstype aangegeven voor welk doel de activiteit wordt uitgevoerd.

2.2. Beschermde soorten

Op basis van het “Vrijstellingsbesluit” zijn vier categorieën beschermde soorten aangewezen. Afhankelijk van het type werk en aanwezigheid van categorie beschermde soort, kan gebruik gemaakt worden van de vrijstellingen die uit de gedragscode volgen.

TABEL 1. ALGEMENE SOORTEN

Voor deze soorten geldt de lichtste vorm van bescherming, werken volgens de algemene zorgplicht.

TABEL 2. OVERIGE SOORTEN: VRIJSTELLING MET GEDRAGSCODE

Het betreft een aantal minder algemene, veelal zeldzame en/of bedreigde soorten. Soort specifieke maatregelen zijn van toepassing in rode periode.

TABEL 3. SOORTEN GENOEMD IN BIJLAGE 1 VAN HET VRIJSTELLINGSBESLUIT EN IN BIJLAGE IV VAN DE HABITAT RICHTLIJN

Het gaat om zeldzame en veelal bedreigde soorten, waaronder de soorten die bescherming genieten vanuit de Europese Habitat Richtlijn. Soort specifieke maatregelen zijn altijd van toepassing. Alle in het wild levende vogels, waaronder soorten genoemd in de Europese Vogelrichtlijn zijn beschermd tegen schadelijke ingrepen.

Voor tabel 2-soorten, tabel 3-soorten en vogels geldt dat hiervoor een ontheffing is vereist voor schadelijke ingrepen, tenzij men werkt met een door de Minister van Economische Zaken goedgekeurde gedragscode. De gedragscode geldt alleen voor werkzaamheden die vallen onder ‘bestendig beheer en onderhoud’ en ‘bestendig gebruik’.

In de gedragscode wordt daarvoor het zogenaamde voorzorgsbeginsel gehanteerd: bij twijfel over het voorkomen van een soort, wordt of de soort als aanwezig beschouwd of er wordt nader onderzoek gedaan om de aanwezigheid te bepalen.

Voor verschillende soorten is onderzoek gedaan naar de verwachte verspreiding, op basis van historische gegevens en mogelijk geschikt habitat zijn verspreidings-/kansenkaarten opgesteld in de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF). Aan de hand van deze kaarten kan worden vastgesteld dat rekening gehouden moet worden met de aanwezigheid van bepaalde beschermde soorten. Is ons gebied betreft het bijvoorbeeld de kleine modderkruiper en de bittervoorn. Werkzaamheden worden zodanig uitgevoerd dat deze soorten behouden blijven. Voor andere soorten is de aanwezigheid op verspreidingskaarten gezet m.b.v. waarnemingen in de NDFF, gecombineerd met eigen gegevens.

In Bijlage 4 is een overzicht opgenomen van de in het beheersgebied te verwachten zwaarder beschermde soorten. In Bijlage 5 zijn verspreidings- en kansenskaarten opgesteld voor deze soorten. Deze verspreidingskaarten zijn per verzorgingsgebied aanwezig op het bijbehorende steunpunt, en zijn tevens te raadplegen via de NDFF-laag in IRIS (G:\GISDATA\Project\Waterkwaliteit\NDFF). Extra onderzoek naar aanwezige natuurwaarden wordt in principe niet uitgevoerd voor onderhoudswerkzaamheden. Werkzaamheden worden altijd zo uitgevoerd dat de soorten zo veel mogelijk gespaard blijven. Voor de zwaarder beschermde soorten staan maatregelen beschreven in Bijlage 6.

2.3. Documentatie, toezicht, evaluatie

Eén van de voorwaarden van werken met de Gedragscode is dat er goed gedocumenteerd moet worden welke werkzaamheden plaatsvinden, waar eventuele beschermde soorten zitten, en welke maatregelen daarvoor genomen worden. Daarnaast moet beschreven zijn hoe er toezicht wordt gehouden en hoe de maatregelen geëvalueerd, en zo nodig aangepast, worden.

De werkprotocollen en instructies zijn hoofdzakelijk bedoeld voor de teams beheer en onderhoud van het waterschap. Daarnaast zijn de werkprotocollen te gebruiken door aannemers, loonwerkers en anderen die buiten onderhoud uitvoeren of daarop toezicht houden. Tenslotte zijn de documenten van belang voor de lijnverantwoordelijke van de afdeling waarop het protocol van toepassing is, en verantwoordelijk is voor de naleving van de in de werkprotocollen aangegeven voorwaarden en maatregelen.

2.3.1. Documentatie

Dit werkprotocol kan, net als de gedragscode, verstrekt te worden bij bestekken. Met dit werkprotocol is op die manier alle relevante informatie beschikbaar die nodig is om onderhoud volgens de gedragscode uit te voeren. Het afwegingskader in hoofdstuk 5 biedt een overzicht van te nemen maatregelen. Het is ook mogelijk om in plaats daarvan de bepalingen uit dit werkprotocol te implementeren in bestekken of andere contractdocumenten.

De inventarisatieformulieren met waarnemingen van beschermde soorten zijn beschikbaar voor de beleidsmedewerker/adviseur die de gegevens toevoegt aan de NDFF.

2.3.2. Toezicht

Indien het uitvoeren van het onderhoud meer projectmatig wordt uitgevoerd, zoals in geval van buitengewoon onderhoud, is vaak sprake van een aparte toezichthouder en of een directievoerder. Toezicht is beschreven in de bestekken behorend bij de werkzaamheden. Door de toezichthouder wordt een korte voortgangsrapportage opgesteld van werkzaamheden, maatregelen en aanwezige beschermde soorten. De frequentie waarin de voortgangsrapporten worden opgesteld is afhankelijk van de grootte van het project, en is in overleg met de directievoering. In het voortgangsrapport/logboek wordt aangegeven of de werkzaamheden nog steeds conform de werkprotocollen van de Ffw worden uitgevoerd, en of er bijzonderheden betreffende beschermde flora en fauna zijn aangetroffen. Indien gewenst, wordt het voortgangsrapport met een ecologisch adviseur (beleidsmedewerker) besproken. Zowel de waterschapmedewerkers, als de toezichthouders en directievoerders zien toe op naleving van de maatregelen en voorwaarden en rapporteren eventuele afwijkingen. Afhankelijk van de omvang van de werkzaamheden wordt het toezicht, controle en de monitoring vastgelegd in de contractdocumenten.

Voor bestendig beheer en onderhoud wat niet op projectmatige basis wordt uitgevoerd, wordt de verantwoordelijkheid voor het werken hoofdzakelijk bij de uitvoerder gelegd.

2.3.3. Evaluatie

Werkzaamheden die volgens de richtlijnen van de gedragscode worden uitgevoerd vallen onder het Vrijstellingenbesluit. Om de effectiviteit van de richtlijnen van de gedragscode op de uitvoering van de werkzaamheden én op het duurzaam voortbestaan van beschermde soorten te meten, zijn evaluatiemaatregelen noodzakelijk.

Na afloop van de werkzaamheden draagt de projectleider dan wel het aanspreekpunt van het waterschap voor de opdrachtnemer op basis van de voortgangsrapporten zorg voor een eindevaluatie. Hier worden respectievelijk de werkzaamheden en de resultaten getoetst en geëvalueerd. Mutaties worden zo nodig jaarlijks verwerkt in de vernieuwde werkprotocollen.

3. Verplichtingen opdrachtgever en opdrachtnemer

Voor het uitvoeren van onderhoud is HHSK opdrachtgever en eindverantwoordelijke.

3.1. Doel werkprotocollen

Deze werkprotocollen beschrijven de wijze waarop het beheer en onderhoud in opdracht van HHSK moet worden uitgevoerd, rekening houdend met de bepalingen uit Ffw. Door te handelen zoals voorgeschreven in deze rapportage, handelt men conform de Gedragscode Flora- en faunawet voor waterschappen. De werkzaamheden zijn dan vrijgesteld. Dit betekent dat men voorafgaand aan de werkzaamheden, bij aanwezigheid van beschermde dier- en plantsoorten in het werkterrein, geen ontheffing hoeft aan te vragen.

3.2. Informatie en controle

HHSK zorgt ervoor dat de opdrachtnemer over alle benodigde informatie beschikt. De opdrachtnemer is zelf verantwoordelijk om volgens de wettelijke richtlijnen te werken.

3.3. Handelen in strijd met werkprotocollen

Als de werkzaamheden niet worden uitgevoerd zoals voorgeschreven in de werkprotocollen, handelt men mogelijk in strijd met de Gedragscode en in strijd met de Ffw.

Als door werkzaamheden de instandhouding van de soort gevaar loopt, betekent dit dat de uitvoerder de verbodsbepalingen van de Ffw overtreedt. De schadedoener of verstoorder kan wegens deze overtreding door het Openbaar Ministerie strafrechtelijk worden vervolgd. Indien iemand opzettelijk de verbodsbepaling uit de Ffw overtreedt, pleegt men een misdrijf.

4. Algemene zorgplicht

In de Ffw is natuurvriendelijk werken uitgangspunt. Deze wet spreekt van een 'algemene zorgplicht' (artikel 2). De wetgever schrijft daarbij geen specifieke maatregelen voor en laat een grote verantwoordelijkheid bij de waterschappen. Voor het waterschap komt de algemene zorgplicht op het volgende neer:

- 1) het in redelijkheid vermijden van activiteiten waarvan kan worden vermoed dat deze nadelig zijn voor in het wild levende dieren en planten;
- 2) zorgen dat op hoofdlijnen bekend is waar in het beheergebied actuele natuurwaarden en bijzondere potenties aanwezig zijn;
- 3) zorg besteden aan de instandhouding van soorten en hun leefgebieden (biodiversiteit).

Vanuit de doelstelling om afbreuk aan de gunstige staat van instandhouding van juridisch zwaarder beschermde (populaties van) soorten te voorkomen wordt de onderstaande strategie aangehouden.

- Negatieve effecten voorkomen
 - o Wanneer vanuit de primaire waterschapstaken het mogelijk is, worden negatieve effecten als gevolg van werkzaamheden voorkomen door deze in de tijd en ruimte te faseren.
- Effecten beperken
 - o Indien vanuit primaire waterschapstaken negatieve effecten niet voorkomen kunnen worden, wordt dit in het inventarisatieformulier beargumenteerd. Daarbij worden bij aanwezigheid van juridisch zwaarder beschermde soorten schade beperkende maatregelen getroffen. In het inventarisatieformulier worden afhankelijk van aanwezige soort(en) en type werk de schade beperkende maatregelen gekozen.
- Schade compenseren
 - o Indien het voor de uitvoering van primaire waterschapstaken niet mogelijk blijkt om negatieve effecten te voorkomen of te beperken moet schade als gevolg van werkzaamheden gecompenseerd worden. Dit is maatwerk.

4.1. Voorkeursperiode

De perioden waarin werkzaamheden uitgevoerd kunnen worden zijn beschreven in de 'Gedragscode voor Waterschappen' (kalender van werkzaamheden). De periode is afhankelijk van het algemeen voorkomen van (beschermde) soorten. Per soort onderhoudswerkzaamheden wordt m.b.v. van een kleurcodering op een tijdbalk aangegeven wanneer werkzaamheden mogen worden uitgevoerd.

Binnen HHSK worden de volgende voorkeursperioden gehanteerd:

- Groene en oranje periode: ja
 - o De werkzaamheden worden bij voorkeur uitgevoerd in deze periode. Het is de periode met het minste afbreuk risico aan populaties van soorten. In deze periode moeten de werkzaamheden uitgevoerd worden volgens de algemene zorgplicht. Er zijn weinig tot geen aanvullende maatregelen nodig.
- Gele periode: ja, mits
 - o De werkzaamheden worden alleen in deze periode uitgevoerd, wanneer het niet mogelijk of wenselijk is om deze in de 1e voorkeursperiode uit te voeren. Naast werken volgens de algemene zorgplicht is het soms nodig om tijdens het werken in deze periode ook aanvullende beschermende maatregelen te treffen.
- Rode en witte periode: nee, tenzij
 - o In deze periode worden werkzaamheden uitgevoerd wanneer het uiterste noodzaak betreft en met de nodige beschermende maatregelen; algemene maatregelen en aanvullende beschermende maatregelen.

Periodes zijn indicatief voor een bepaald seizoen: rust, broed, paaiseizoen, en verschillen naar type werkzaamheid. Ze moeten gebruikt worden als leidraad, niet als vastgestelde data.

Wanneer het niet mogelijk is in de voorkeursperiode te werken en er zijn zwaarder beschermde soorten aanwezig in het werkgebied, dan worden er soort specifieke maatregelen genomen. Deze staan beschreven in Bijlage 6.

Indien zich calamiteiten voordoen of als het functioneren van het watersysteem in gevaar komt, én er geen alternatieven zijn, kan van een voorkeursperiode afgeweken worden. Zo kan een zeer vroeg voorjaar bijvoorbeeld leiden tot veel waterplanten vroeg in het seizoen. waardoor de waterdoorvoer belemmert of zuurstoftekorten ontstaan. Ook het verwijderen van plaagsoorten moet worden uitgevoerd zodra de soort verschijnt.

De werkzaamheden/maatregelen dienen tot een minimum worden beperkt. De uitgevoerde werkzaamheden worden goed gedocumenteerd door een bevoegd medewerker (bedrijfsvoerder/teamleider). Bij voldoende documentatie kan in het geval van calamiteiten én ondanks voorzorgen mogelijke natuurschade, desnoods achteraf door het Ministerie van Economische Zaken een ontheffing op de Ffw worden verleend.

4.2. Voorbereiding

Maatregelen worden genomen op basis van de periode, en op basis van verwachting van verspreiding van beschermde soorten (zie hoofdstuk 5 en Bijlage 5).

Er wordt altijd gecontroleerd op eventueel aanwezige nesten van (broedende) vogels. Nesten dienen met een straal van 5 meter ontzien te worden wanneer er broedende vogels aanwezig zijn. Bij zeer smalle watergangen is een straal van 5 meter niet mogelijk en dient minimaal 2 meter rondom het nest gewerkt te worden. Het is daarbij ook zaak te letten op het soort broedvogel: meerkoeten en waterhoentjes zijn niet zo bang en zullen snel naar hun nest terugkeren. Futen daarentegen zijn wat gevoeliger voor verstoring. Nesten dienen gemarkeerd te worden indien nodig.

4.3. Faseren

Bij aanwezigheid van plant- en diersoorten is het altijd van belang om er voor te zorgen dat er voldoende ongestoord leefgebied overblijft. Faseren is daarom de meest effectieve en eenvoudige maatregel. Faseren van het werk kan in tijd en ruimte.

Faseren in ruimte houdt in dat een deel van het leefgebied (vaak 25 tot 50%) wordt gespaard zodat er voldoende geschikt leefgebied overblijft voor de beschermde soort. Vanuit dit gebied kan de soort zich weer herstellen en uitbreiden naar het gebied dat onderhouden is.

Faseren in tijd houdt in dat het deel dat gespaard is pas na een bepaalde tijd onderhouden wordt. Dat kan gaan om een paar uur, weken, maanden of jaren. De tijd hangt af van het type onderhoud en de aanwezige soort. Als de ingreep alleen zorgt voor tijdelijke verstoring (opwerveling van slib bij het maaien van planten) dan kan een week rust voldoende zijn. Als een deel van het leefgebied wordt verwijderd dan is soms een jaar hersteltijd noodzakelijk (herprofilering of baggeren).

4.4. Materieel

Voor een belangrijk deel wordt de keuze van het materieel bepaald door de lokale omstandigheden. Het past binnen de zorgplicht om het meest natuurvriendelijke alternatief te kiezen waar dat mogelijk is. In het bestek of het onderhoudsplan zal aandacht worden besteed aan materieelkeuze.

Een zorgvuldige bediening van materieel helpt mee het natuurvriendelijke aspect van de uitvoering te bepalen. Het is daarom van belang er op toe te zien dat de uitvoerder of aannemer de werkprotocollen zorgvuldig toepast.

5. Maatregelen

Welke maatregelen er genomen dienen te worden hangt af van welk soort onderhoud er uitgevoerd gaat worden en in welke periode dit onderhoud uitgevoerd wordt. Met het afwegingskader wordt duidelijk gemaakt in welke matrix gekeken moet worden om de te nemen maatregelen te bepalen. In 5.3 worden de mogelijk te nemen maatregelen beschreven.

5.1. Afwegingskader

Om tot de relevante en juiste maatregelen te komen, is het van belang de volgende vragenlijst te doorlopen. Met de uitkomst wordt bepaald welke maatregelen geschikt zijn.

- 1) Bestendig beheer en onderhoud (activiteiten beschreven in Tabel 1)?
 - Ja, ga naar vraag 2.
 - Nee, deze protocollen zijn niet van toepassing. Voor nieuwe werken zijn al naar gelang de omvang en het effect ontheffingen nodig. Dit verlangt maatwerk en moet per project bekeken worden.
- 2) In welke periode (zie Tabel 1) wordt het onderhoud uitgevoerd?
 - Groene periode, gebruik 'maatregelenmatrix groene periode' (paragraaf 5.2, Tabel 2, pagina 12).
 - Gele periode, gebruik 'maatregelenmatrix gele periode' (paragraaf 5.2, Tabel 3, pagina 13).
 - Oranje periode, gebruik 'maatregelenmatrix oranje periode' (paragraaf 5.2, Tabel 4, pagina 13).
 - Witte periode, alleen na advies deskundige.
 - Rode periode, ga naar vraag 3.
- 3) Onderhoud gericht op primaire waterschapstaak (kwantiteit/veiligheid/kwaliteit)?
 - Nee, uitstel van werkzaamheden.
 - Ja, onderhoud werkzaamheden volgens 'maatregelenmatrix rode periode' (paragraaf 5.2, Tabel 5, pagina 14). Onder voorbehoud van inlichten teamleider en ter zake deskundige.

Tabel 1 - Periodes verschillende onderhoudswerkzaamheden

	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Schonen (nat)												
Baggeren												
Maaien (droog)												
Begrazen												
Snoeien												
Waterkeringen												
Verhardingen												

5.2. Maatregelen matrix

Na het volgen van het afwegingskader in de vorige paragraaf worden met behulp van de onderstaande matrices de te nemen maatregelen uitgewerkt. Bij de uitkomst van de vragenlijst staat welke maatregelenmatrix van toepassing is op de werkzaamheden. Herin is onderscheid gemaakt tussen de verschillende periodes (groen, geel, oranje, rood) waarin het onderhoud wordt uitgevoerd.

Om te controleren welke soorten er verwacht kunnen worden, moeten de kaarten van Bijlage 5 bekeken worden. Deze verspreidings- en kansenskaarten geven aan waar de verschillende (zwaarder) beschermde soort(groepen) verwacht kunnen worden. Aan de hand hiervan kan bepaald worden welke maatregelen genomen dienen te worden. Deze kaarten zijn tevens beschikbaar in IRIS (digitaal te vinden in de map <G:\GISDATA\Project\Waterkwaliteit\NDFF>) en zijn aanwezig op de steunpunten van de verschillende verzorgingsgebieden. Naast de verspreidingskaarten is in Bijlage 6 ook informatie over de soort opgenomen, o.a. waar moet rekening mee gehouden worden tijdens de werkzaamheden.

Tabel 2 - Maatregelenmatrix groene periode

	Faseren in tijd*	Faseren in ruimte*	Controleren op nesten	Inzet beste materieel	Beperken tot knelpunten**	Controle maaisel	Sparen specifiek leefgebied	50% vegetatie besparen	Voortplanting niet verstoren	Controle watertemperatuur***	Gebruik inventarisatieformulier	Toestemming Teamleider	Deskundige raadplegen
Groene periode													
Algemene zorgplicht	•	•	•	•					•	•			
Flora				•									•
Broedvogels			•						•				
Vissen	•	•		•						•			
Ringslang							•		•				
Waterspitsmuis							•	•					
Vlinders en libellen				•			•	•					
Amfibieën				•			•						

* Niet alle werkzaamheden in één keer overall.

** Knelpunten voor waterkwantiteit/waterkwaliteit/veiligheid.

*** Watertemperatuurgrenzen van belang: $\leq 10^{\circ}\text{C}$ en $\geq 20^{\circ}\text{C}$.

Tabel 3 - Maatregelenmatrix gele periode

Gele periode	Faseren in tijd *	Faseren in ruimte *	Controleren op nesten	Inzet beste materieel	Beperken tot knelpunten **	Controle maaisel	Sparen specifiek leefgebied	50% vegetatie besparen	Voortplanting niet verstoren	Controle watertemperatuur ***	Gebruik inventarisatieformulier	Toestemming Teamleider	Deskundige raadplegen
Algemene zorgplicht	•	•	•	•			•		•	•			
Flora			•	•									•
Broedvogels		•	•				•		•				
Vissen	•		•	•					•	•			
Ringslang							•		•				
Waterspitsmuis							•	•	•				
Vlinders en libellen			•	•			•	•	•				
Amfibieën			•	•			•		•				

* Niet alle werkzaamheden in één keer overal.

** Knelpunten voor waterkwantiteit/waterkwaliteit/veiligheid.

*** Watertemperatuurgrenzen van belang: $\leq 10^{\circ}\text{C}$ en $\geq 20^{\circ}\text{C}$.

Tabel 4 - Maatregelenmatrix oranje periode

Oranje periode	Faseren in tijd *	Faseren in ruimte *	Controleren op nesten	Inzet beste materieel	Beperken tot knelpunten **	Controle maaisel	Sparen specifiek leefgebied	50% vegetatie besparen	Voortplanting niet verstoren	Controle watertemperatuur ***	Gebruik inventarisatieformulier	Toestemming Teamleider	Deskundige raadplegen
Algemene zorgplicht	•	•	•	•					•	•			•
Flora				•									•
Broedvogels			•						•				•
Vissen	•	•		•					•	•			•
Ringslang							•		•				•
Waterspitsmuis							•	•	•				•
Vlinders en libellen				•			•	•	•	•			•
Amfibieën				•			•		•				•

* Niet alle werkzaamheden in één keer overal.

** Knelpunten voor waterkwantiteit/waterkwaliteit/veiligheid.

*** Watertemperatuurgrenzen van belang: $\leq 10^{\circ}\text{C}$ en $\geq 20^{\circ}\text{C}$.

Tabel 5 - Maatregelenmatrix rode periode

Rode periode	Faseren in tijd *	Faseren in ruimte *	Controleren op nesten	Inzet beste materieel	Beperken tot knelpunten **	Controle maaisel	Sparen specifiek leefgebied	50% vegetatie besparen	Voortplanting niet verstoren	Controle watertemperatuur ***	Gebruik inventarisatieformulier	Toestemming Teamleider	Deskundige raadplegen
Algemene zorgplicht	•	•	•	•	•	•			•	•	•	•	•
Flora				•	•							•	•
Broedvogels			•						•		•	•	•
Vissen	•	•		•	•				•	•		•	•
Ringslang					•		•		•		•	•	•
Waterspitsmuis					•		•	•	•		•	•	•
Vlinders en libellen				•	•		•	•	•		•	•	•
Amfibieën				•	•		•		•		•	•	•

* Niet alle werkzaamheden in één keer overal.

** Knelpunten voor waterkwantiteit/waterkwaliteit/veiligheid.

*** Watertemperatuurgrenzen van belang: $\leq 10^{\circ}\text{C}$ en $\geq 20^{\circ}\text{C}$.

5.3. Beschrijving maatregelen

Hieronder staat per maatregel uit de maatregelenmatrices kort beschreven wat hiermee bedoeld wordt, en hoe deze maatregelen ingevuld kunnen worden tijdens de werkzaamheden.

Faseren in tijd

Het na de uitvoering van werkzaamheden gunnen van rust en tijd zodat het habitat zich kan herstellen. Afhankelijk van de werkzaamheden kan dit betekenen een (paar) uur (baggeren), enkele weken of maanden (maaiwerkzaamheden), tot een jaar (snoeien van opgaande beplanting en riet).

Voor het schonen en maaien van watergangen is dit in de EKK geïmplementeerd door zoveel mogelijk gefaseerd te werken in elke watergang. Hierin zit een directe koppeling met faseren in ruimte, omdat gedeeltes van de watergang gespaard blijven.

Faseren in ruimte

Faseren in ruimte houdt in dat een deel van het leefgebied (vaak 25 tot 50%) wordt gespaard zodat er voldoende geschikt leefgebied overblijft voor de beschermde soort. Vanuit dit gebied kan de soort zich weer herstellen en uitbreiden naar het gebied dat onderhouden is.

De gedragscode geeft als aanvullende schade beperkende maatregel het sparen van 25% van de oever-, water- en bodemvegetatie aan, of 10% van de onderwaterbodem. Mobiele soorten kunnen dan voor de werkzaamheden wegluchten.

Controleren op nesten

Vogels, eieren en nesten worden actief opgespoord en gespaard. Dit wordt gedaan door alert te zijn op vogelactiviteit voor en tijdens de werkzaamheden. Wanneer het redelijkerwijs uitvoerbaar (alleen mogelijk bij korte afstanden) is, wordt het traject voor de werkzaamheden lopend gecontroleerd.

Inzet beste materieel

De lokale omstandigheden bepalen voor een belangrijk deel welk materieel voor het werk kan worden ingezet. Het past binnen de zorgplicht om het meest natuurvriendelijke alternatief te kiezen waar dat mogelijk is.

Beperken tot knelpunten

Voor bepaalde periodes geldt dat onderhoudswerkzaamheden niet uitgevoerd worden. Wanneer dit echter toch nodig is voor een primaire waterschapstaak (veiligheid/waterkwantiteit/waterkwaliteit), worden enkel de knelpunten onderhouden. Knelpunten zijn punten die mogelijk problemen opleveren, onderhoud wordt uitgevoerd om deze problemen te voorkomen/oplossen.

Rust/controle maaisel

Het na de uitvoering van werkzaamheden gunnen van rust en tijd, zodat soorten kunnen (terug) vluchten (richting water), door het tijdelijk laten liggen van maaisel. Eventueel actief door het uitzoeken van het maaisel. Dit laatste wordt vanwege de financiële (on)haalbaarheid alleen in de rode periode als aanvullende maatregelen gezien.

Deze maatregel vervalt, wanneer het op basis van waterkwaliteit, veiligheid of kwaliteit van de grasmat wenselijk is om maaisel direct af te voeren.

Sparen specifiek leefgebied

Sparen specifiek leefgebied: broedkolonies en andere vaste nestplaatsen. Voor vogelnesten wil dat zeggen: minimaal 3 meter om het nest ongemoeid laten. Habitat (voortplantings-, opgroei-, foerageer- en overwinteringshabitat) van juridisch zwaarder beschermde vis-, amfibieën- en insectensoorten functie laten behouden tijdens werkzaamheden. Broeihopen van ringslang ontzien.

50 % vegetatie besparen (groene glazenmaker /krabbenscheer)

Voor de gunstige instandhouding van krabbenscheer, waardplant van de groene glazenmaker, is het van belang tijdens schoningswerkzaamheden 50% van deze vegetatie te behouden. Hierdoor blijft de soort in staat zich te behouden, maar zal de watergang niet dichtgroeien.

Voortplanting niet verstoren

Voor vogelnesten wil dat zeggen: minimaal 3 meter om het nest ongemoeid laten. Voor andere soorten; (indien mogelijk) buiten de paai-/voortplantingsperiode de werkzaamheden uitvoeren.

Controleren watertemperatuur

Maatregelen van belang bij werkzaamheden in en op het water; baggeren en het schonen van watergangen. Het gaat hierbij om watertemperaturen boven de 20°C en onder de 10°C, waarbij aanvullende maatregelen van toepassing zijn, zoals beschreven in de desbetreffende werkinstructies (zie hoofdstuk Bijlage 3).

Watertemperatuur wordt gemeten minimaal een meter vanaf de kant (nat/droog-overgang), bij minder brede sloten op de helft van de watergang (breedte). Dit gebeurt op een diepte van ongeveer 10 centimeter.

Toestemming teamleider

In de rode periodes is toestemming nodig van een teamleider om werkzaamheden uit te voeren. Deze toestemming is gericht op de noodzaak van de werkzaamheden, en de voorgenumen maatregelen.

Hiernaast is het van belang dat de organisatie op de hoogte is van werkzaamheden, dit in verband met mogelijke klachten, vragen en/of handhaving. Op deze manier kan een eventuele melding direct beantwoord worden.

Deskundige raadplegen

Voor sommige soorten en werkzaamheden, en in bepaalde periodes, is advies/toestemming van een ter zake deskundige nodig. De deskundige wordt geraadpleegd of werkzaamheden plaats kunnen vinden en/of welke aanvullende maatregelen genomen dienen te worden.

Onder ter zake deskundigen worden de volgende (groepen) personen verstaan:

- Intern;
 - o Waterkwaliteitsmedewerkers.
- Extern;
 - o Specialisten bij Zuid-Hollands Landschap;
 - o Specialisten bij Groenservice Zuid-Holland;
 - o Ecologen van andere partijen.

Bijlage 1. INVENTARISATIE FORMULIER RODE PERIODE (15 MAART – 1 JUNI)

OPSLAAN IN [P:\gedragscode FF-wet\3. Meldingen rode periode\\[jaar\]](P:\gedragscode FF-wet\3. Meldingen rode periode\[jaar]) (CTRL+KLIK GAAT NAAR MAP)

OPSLAAN ALS: "VZG#_OWACODE_DDMMJJ"

VOORBEELD: VZG1_OWA24_01-05-2014

Watergang/locatie: Klik hier als u tekst wilt invoeren.

Toestemming uitvoeren werkzaamheden van: Klik hier als u tekst wilt invoeren.

Soort onderhoud:	
☐ Schonen (nat)	☐ Maaien droog
☐ Baggeren	☐ Snoeien

Reden om van de reguliere uitvoeringsperiode af te wijken:
☐ Knelpunt voor waterkwantiteit (afvoer/aanvoer) ☐ Knelpunt voor waterkwaliteit ☐ Veiligheidsknelpunt (bv. zichtplek) ☐ Anders, namelijk... Klik hier als u tekst wilt invoeren.
Beoordelaar: Klik hier als u tekst wilt invoeren. Datum: Klik hier als u een datum wilt invoeren.

Voorcontrole	Datum: Klik hier als u een datum wilt invoeren. Uitgevoerd door: Klik hier als u tekst wilt invoeren.
Bevindingen: 1. aangetroffen nesten beschrijven en markeren Aangetroffen tabel 2 en of 3 soorten van de Gedragscode Controleren (vul hier aangetroffen beschermde soorten in)	
☐ Broedvogels ☐ Vissen ☐ Amfibieën ☐ Ringslang ☐ Waterspitsmuis ☐ Libellen/vlinders ☐ Anders, namelijk... Klik hier als u tekst wilt invoeren.	
(Zo mogelijk) met foto vastleggen en in map toevoegen.	

Uitvoering	Datum: Klik hier als u een datum wilt invoeren. Uitgevoerd door: Klik hier als u tekst wilt invoeren.
Genomen maatregelen:	1. terugzetten fauna in watergang 2. vogelnesten markeren en niet verstoren (vul hier extra getroffen maatregelen in)
☐ Nesten gemarkeerd ☐ Faseren in tijd/ruimte ☐ Anders, namelijk... Klik hier als u tekst wilt invoeren.	

Nacontrole	Datum: Klik hier als u een datum wilt invoeren. Uitgevoerd door: Klik hier als u tekst wilt invoeren.
Bevindingen: (zijn negatieve effecten op eerder aangetroffen soorten voorkomen) (alle fauna is terug gezet in watergang?)	
Nacontrole:	

FOTO'S:

OPSLAAN IN [P:\gedragscode FF-wet\3. Meldingen rode periode\\[jaar\]](P:\gedragscode FF-wet\3. Meldingen rode periode\[jaar]) (CTRL+KLIK GAAT NAAR MAP)

OPSLAAN ALS: "VZG#_OWACODE_DDMMJJ_FOTO#"

VOORBEELD: VZG1_OWA24_01-05-2014_FOTO3

KAN DOOR IN DE MAP TE KOPIËREN EN DAN MET RECHTERMUISKNOP > NAAM WIJZIGEN.

Opgesteld door: [naam invullen] d.d. [dd-mm-jjjj] Handtekening:

Afgestemd met: [naam invullen] d.d. [dd-mm-jjjj] Handtekening:

Akkoord teamleider: [naam invullen] d.d. [dd-mm-jjjj] Handtekening:

Bijlage 2. ALGEMENE ZORGPLICHT

In de Flora- en faunawet is natuurvriendelijk werken uitgangspunt. Deze wet spreekt van een 'algemene zorgplicht' (artikel 2). De wetgever schrijft daarbij geen specifieke maatregelen voor en laat een grote verantwoordelijkheid bij de waterschappen. Voor het waterschap komt de algemene zorgplicht op het volgende neer:

- 1) het in redelijkheid vermijden van activiteiten waarvan kan worden vermoed dat deze nadelig zijn voor in het wild levende dieren en planten;
- 2) zorgen dat op hoofdlijnen bekend is waar in het beheergebied actuele natuurwaarden en bijzondere potenties aanwezig zijn;
- 3) zorg besteden aan de instandhouding van soorten en hun leefgebieden (biodiversiteit).

Negatieve effecten voorkomen

- Niet werken in voortplantingstijd, winterrust of tijdens migratie;
- Werken volgens de periodes uit Bijlage 3;
- Controle op nesten en (broedende vogels);
 - o Nesten markeren;
 - o Minimaal met straal van 2 meter ontzien, bij voorkeur 5 meter;
- Controle verwachte beschermde soorten (zie Bijlage 5);
 - o Soort specifieke maatregelen nemen (zie Bijlage 6).

Zorgen voor voldoende ongestoord leefgebied

- Faseren in tijd;
 - o Niet gehele traject in één beurt 100 procent schonen/maaien;
- Faseren in ruimte;
 - o Vluchtmogelijkheden open houden;
 - o Werkzaamheden één kant op uitvoeren;
 - o In water: richting open einde.

Materieel

- Materieelkeuze;
 - o Lokale omstandigheden bepalen grotendeels welk materieel wordt ingezet;
 - o Binnen de zorgplicht past het om het meest natuurvriendelijk alternatief te kiezen;
- Zorgvuldige bediening van materieel;
 - o Getrainde/geschoolde bediening;
 - o Machinist weet welke soorten te verwachten zijn (zie Bijlage 5);
 - o Machinist weet welke maatregelen daarbij horen (zie Bijlage 6);
 - o Zorgvuldige toepassing werkprotocollen.

Bijlage 3. WERKINSTRUCTIES BESTENDIG BEHEER EN ONDERHOUD

In de volgende bijlages is per onderhoudstype een werkinstructie opgenomen. Naast de zorgplicht zijn extra maatregelen beschreven die genomen moeten worden indien beschermde soorten aanwezig zijn. De maatregelen zijn gekoppeld aan de periode waarin gewerkt wordt.

I. Schonen van waterlopen en oevers

Dagelijks onderhoud aan de watergangen in Schieland en de Krimpenerwaard wordt uitgevoerd conform het ecokleurenkoers beleid, de EKK. In de EKK zijn de regels uit de gedragscode voor de waterschappen verwerkt. Specifieke regels (administratie), belangrijke maatregelen en verdere uitwerking van de gedragscode die in de maaibeidsnota niet zijn beschreven zijn opgenomen in deze werkinstructie.

Het maaibeleid (EKK) en de beschreven maatregelen bieden doorgaans voldoende bescherming voor soorten die frequent, maar diffuus in ons gebied voorkomen zoals de platte schijfhoren, de bittervoorn en de kleine modderkruiper. Bij lokale populaties op specifieke locaties zijn aanvullende schade beperkende maatregelen nodig.

Doel van deze activiteit is waterkwantiteit en waterkwaliteit, zoals beschreven in paragraaf 2.1.

a) Algemene maatregelen

Het nemen van de algemene maatregelen is voldoende om te voldoen aan de zorgplicht, zoals beschreven in hoofdstuk 4 en Bijlage 2.

b) Periode – in welke periode ga je werkzaamheden uitvoeren?

Het tijdstip van schonen staat in de meeste gevallen in het onderhoudsprogramma of het bestek. Afhankelijk van het tijdstip van schonen is aangegeven welke voorzorgsmaatregelen getroffen moeten worden om eventueel aanwezige soorten te beschermen.

De flora- en faunawet heeft een kalender voor verschillende typen werkzaamheden. De kalender geeft een indicatie in welk jaargetijde werkzaamheden het best kunnen worden uitgevoerd. Voor het schonen van het natte profiel zijn de volgende data relevant:

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec

c) Zwaarder beschermde soorten

Welke zwaarder beschermde soorten kunnen voorkomen in het gebied van de werkzaamheden? Dit kun je controleren aan de hand van de kaarten in bijlage 5. Maatregelen die genomen worden bij de aanwezigheid van de soorten zijn beschreven in bijlage 6. Naast raadplegen van de kaart is het nodig voor of tijdens het uitvoeren van het werk zelf te blijven letten op de aanwezigheid van flora en fauna

Periode	Letten op:	Uit te voeren maatregelen:
Alle periodes	Watertemperatuur > 20°C ? Watertemperatuur < 10 °C ?	1. Contact opnemen met de bedrijfsvoerder en teamleider 2. Bepalen of soorten aanwezig zijn die hinder ondervinden van uitgevoerd werk (raadpleeg een ter zake deskundige). 3. Indien nodig advies vragen aan ter zake deskundige. Deze beslist of en hoe onderhoud uitgevoerd kan worden
Groene periode (15 juli – 1 november)	Eerste voorkeursperiode, ja mits: - Algemene maatregelen worden uitgevoerd - Het water voldoende warm is (10 tot 20°C)	4. Werkzaamheden faseren in tijd en ruimte. 5. Maak gebruik van het beste materieel. 6. Alle vogelnesten in het water en op de oever opsporen en markeren. Minimaal een straal van 2 meter om het nest ongemoeid laten, bij voorkeur een straal van 5 meter. 7. Werken naar open water. 8. In gebieden waar krabbenscheer, de ringslang, waterspitsmuis voor kunnen komen (zie Bijlage 5) worden aanvullende maatregelen genomen (zie Bijlage 6).
Oranje periode (1 november – 1 januari)	Tweede voorkeursperiode, ja mits - Algemene maatregelen worden uitgevoerd - Het water voldoende warm is (10 tot 20°C)	Zie maatregelen 1 t/m 8
Gele periode (1 juni – 15 juli)	Tweede voorkeursperiode, ja mits - Alleen onderhoud wordt uitgevoerd waar dat vanuit de primaire waterschapstaak echt moet. - Algemene en aanvullende maatregelen worden uitgevoerd - Het water voldoende warm is (10 tot 20°C)	Zie maatregelen 1 t/m 8 + aanvullende maatregelen: 9. Alleen de stukken die een knelpunt vormen schonen, geen hele trajecten. 10. Extra goed letten op vogels, nesten, eieren en jongen. 11. Varend schonen zo mogelijk vermijden.
Rode periode (15 maart – 1 juni)	Derde voorkeursperiode, nee tenzij - Er sprake is van aantoonbare water aan- en afvoerproblemen of waterkwaliteits-problemen - Er toestemming van de teamleider is verkregen. - Alle voorzorgsmaatregelen voorafgaand aan het werk besproken zijn met de bedrijfsvoerder en deskundige - Maatregelen en soorten zijn gedocumenteerd m.b.v. het inventarisatieformulier.	Zie maatregelen 1 t/m 11 + aanvullende maatregelen: 12. Actief zoeken naar alternatief voor varend schonen. 13. Indien onderhoud uitsluitend varend uitgevoerd kan worden moet goed gelet worden op het vermijden van verstoring van paaiende vis. Zeker in ondiepe watergangen met weinig vluchtmogelijkheden zal de door de paai verzwakte vis een maaibeurt moeizaam overleven. Is het water voldoende diep en zijn er vluchtmogelijkheden dan kan het varend onderhoud wel uitgevoerd worden, zij het met een laag werktempo. 14. Zoetwatermossel (belangrijk voor voortplanting bittervoorn) terugzetten.
Witte periode (1 januari – 15 maart)	Geen regels opgenomen in de gedragscode voor deze periode. Uitgangspunt is dat in deze periode geen onderhoud wordt uitgevoerd.	

II. Baggeren

Baggeren wordt uitgevoerd om de watergang aan de maatvoering te laten voldoen die is vastgelegd in de legger of in onderhoudsplannen. Watergangen worden in een terugkerende cyclus gebaggerd. Afhankelijk van het watertype is de duur van deze cyclus korter of langer. Polderwateren worden gemiddeld eens in de zeven tot acht jaar gebaggerd, grotere (boezem) wateren worden minder frequent, maar toch terugkerend gebaggerd. Het baggerwerk valt daarom onder bestendig beheer en onderhoud.

Ook achterstallig baggerwerk waarbij een grotere hoeveelheid bagger wordt verwijderd, maar het breedteprofiel gehandhaafd blijft, wordt beschouwd als bestendig beheer en onderhoud. Beschermden soorten bevinden zich vooral in de waterkolom, de oevers en in de bovenste laag van de bagger. Het verwijderen van de bovenste laag heeft het meeste effect op de soorten aanwezig in de watergang. De effecten van achterstallig baggerwerk op de beschermde soorten zijn naar verwachting gelijk aan de effecten van regulier baggerwerk.

Doel van deze activiteit is waterkwantiteit en waterkwaliteit, zoals beschreven in paragraaf 2.1.

a) Algemene maatregelen

Het nemen van algemene maatregelen is voldoende om te voldoen aan de zorgplicht, zoals beschreven in hoofdstuk 4 en Bijlage 2.

b) Periode

Het tijdstip van baggeren staat in het bestek. Afhankelijk van het tijdstip van schonen is aangegeven welke voorzorgsmaatregelen getroffen moeten worden om eventueel aanwezige soorten te beschermen.

De flora- en faunawet heeft een kalender voor verschillende typen werkzaamheden. Voor het baggeren zijn de volgende data relevant:

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec

c) Zwaarder beschermde soorten

Welke zwaarder beschermde soorten kunnen voorkomen in het gebied van de werkzaamheden? Dit kun je controleren aan de hand van de kaarten in bijlage 5. Maatregelen die genomen worden bij de aanwezigheid van de soorten zijn beschreven in bijlage 6. Naast raadplegen van de kaart is het nodig voor of tijdens het uitvoeren van het werk zelf te blijven letten op de aanwezigheid van flora en fauna

Periode	Letten op:	Uit te voeren maatregelen:
Alle periodes	Watertemperatuur > 20°C ? Watertemperatuur < 10 °C ?	1. Contact opnemen met de bedrijfsvoerder en teamleider 2. Bepalen of soorten aanwezig zijn die hinder ondervinden van uitgevoerd werk (raadpleeg een ter zake deskundige). 3. Indien nodig advies vragen aan ter zake deskundige. Deze beslist of en hoe onderhoud uitgevoerd kan worden
Groene periode (15 juli – 1 november)	Eerste voorkeursperiode, ja mits: - Algemene maatregelen worden uitgevoerd - Het water voldoende warm is (10 tot 20°C)	4. Werkzaamheden faseren in tijd en ruimte. 5. Baggerwerkzaamheden worden altijd uitgevoerd in de richting van open water of het gedeelte waar geen baggerwerkzaamheden plaatsvinden. Hierdoor blijven voor veel soorten genoeg vluchtmogelijkheden. Maak gebruik van het beste materieel. 6. Alle vogelnesten in het water en op de oever opsporen en markeren. Minimaal een straal van 2 meter om het nest ongemoeid laten, bij voorkeur een straal van 5 meter. 7. In gebieden waar krabbenscheer, de ringslang, waterspitsmuis voor kunnen komen (zie Bijlage 5) worden aanvullende maatregelen genomen (zie Bijlage 6).
Oranje periode (1 november – 15 maart)	Tweede voorkeursperiode, ja mits - Algemene maatregelen worden uitgevoerd - Het water voldoende warm is (10 tot 20°C)	Zie maatregelen 1 t/m 7
Gele periode (1 juni – 15 juli)	Tweede voorkeursperiode, ja mits - Alleen onderhoud wordt uitgevoerd waar dat vanuit de primaire waterschapstaak echt moet. - Algemene en aanvullende maatregelen worden uitgevoerd - Het water voldoende warm is (10 tot 20°C)	Zie maatregelen 1 t/m 7 + aanvullende maatregelen: 8. Alleen de stukken die een knelpunt vormen baggeren, geen hele trajecten. 9. Extra goed letten op vogels, nesten, eieren en jongen.
Rode periode (15 maart – 1 juni)	Derde voorkeursperiode, nee tenzij - Er toestemming van de teamleider is verkregen. - Alle voorzorgsmaatregelen voorafgaand aan het werk besproken zijn met de bedrijfsvoerder en deskundige - Maatregelen en soorten zijn gedocumenteerd.	Zie maatregelen 1 t/m 9 + aanvullende maatregelen: 10. Werkzaamheden uitgevoerd zoals door deskundige geadviseerd. 11. Zoetwatermossel (belangrijk voor voortplanting bittervoorn) terugzetten.

III. Maaien van kruidachtige vegetaties op bermen en dijken

Onder regulier beheer en periodiek onderhoud valt het periodiek machinaal of handmatig maaien van grazige en kruidachtige vegetaties op bermen, dijken en schouwpaden. Dit geldt zowel bij primaire en secundaire keringen als ook bij bermen en schouwpaden. Het gaat meestal om kleinschalige cyclische maaiwerkzaamheden.

Doel van deze activiteit is kwantiteit en kwaliteit van de grasmat en de kwantiteit van begroeiing, zoals beschreven in paragraaf 2.1.

a) Algemene maatregelen

Het nemen van de algemene maatregelen is voldoende om te voldoen aan de zorgplicht, zoals beschreven in hoofdstuk 4 en Bijlage 2.

b) Periode

Het tijdstip van maaien staat in het bestek. Afhankelijk van het tijdstip van maaien is aangegeven welke voorzorgsmaatregelen getroffen moeten worden om eventueel aanwezige soorten te beschermen.

De flora- en faunawet heeft een kalender voor verschillende typen werkzaamheden. Voor het maaien zijn de volgende data relevant:

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec

c) Zwaarder beschermde soorten

Welke zwaarder beschermde soorten kunnen voorkomen in het gebied van de werkzaamheden? Dit kun je controleren aan de hand van de kaarten in bijlage 5. Maatregelen die genomen worden bij de aanwezigheid van de soorten zijn beschreven in bijlage 6. Naast raadplegen van de kaart is het nodig voor of tijdens het uitvoeren van het werk zelf te blijven letten op de aanwezigheid van flora en fauna

Periode	Letten op:	Uit te voeren maatregelen:
Alle periodes		1. Bepalen of soorten aanwezig zijn die hinder ondervinden van uitgevoerd werk (raadpleeg een ter zake deskundige). 2. Indien nodig advies vragen aan ter zake deskundige. Deze beslist of en hoe onderhoud uitgevoerd kan worden
Groene periode (15 juli – 1 maart)	Eerste voorkeursperiode, ja mits: - Algemene maatregelen worden uitgevoerd	3. Werkzaamheden faseren in tijd en ruimte. 4. Maak gebruik van het beste materieel. 5. Alle vogelnesten opsporen en markeren. Minimaal een straal van 2 meter om het nest ongemoeid laten, bij voorkeur een straal van 5 meter. 6. In gebieden waar krabbenscheer, de ringslang, waterspitsmuis voor kunnen komen (zie Bijlage 5) worden aanvullende maatregelen genomen (zie Bijlage 6).
Gele periode (1 juni – 15 juli)	Tweede voorkeursperiode, ja mits - Alleen onderhoud wordt uitgevoerd waar dat vanuit de primaire waterschapstaak echt moet. - Algemene en aanvullende maatregelen worden uitgevoerd	Zie maatregelen 1 t/m 6 + aanvullende maatregelen: 7. Alleen de stukken die een knelpunt vormen maaien, geen hele trajecten. 8. Extra goed letten op vogels, nesten, eieren en jongen.
Rode periode (15 maart – 1 juni)	Derde voorkeursperiode, nee tenzij - Er sprake is van aantoonbare veiligheidsproblemen - Er toestemming van de teamleider is verkregen. - Alle voorzorgsmaatregelen voorafgaand aan het werk besproken zijn met de bedrijfsvoerder en deskundige - Maatregelen en soorten zijn gedocumenteerd m.b.v. het inventarisatieformulier.	Zie maatregelen 1 t/m 8 + aanvullende maatregelen: 9. Werkzaamheden uitgevoerd zoals door deskundige geadviseerd.

IV. Begrazen

Onder begrazen wordt verstaan het gecontroleerd inzetten van schapen, geiten, runderen of paarden ten behoeve van het kort of open houden van de vegetatie of als gerichte natuurmaatregel.

Doel van deze activiteit is kwaliteit van de grasmat en verbetering van natuurkwaliteit, zoals beschreven in paragraaf 2.1.

a) Algemene maatregelen

Bij begrazing wordt rekening gehouden met de aanwezigheid van zwaarder beschermde soorten.

b) Periode

Voor begrazen zijn er geen verschillende periodes aangewezen. Dit is jaar rond mogelijk.

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec

Legenda:

Groene periode (jaarrond)	De algemene maatregelen treffen	Algemene maatregelen
---------------------------	---------------------------------	----------------------

c) Zwaarder beschermde soorten

Welke zwaarder beschermde soorten kunnen voorkomen in het gebied van de werkzaamheden? Dit kun je controleren aan de hand van de kaarten in bijlage 5. Maatregelen die genomen worden bij de aanwezigheid van de soorten zijn beschreven in bijlage 6. Naast raadplegen van de kaart is het nodig voor of tijdens het uitvoeren van het werk zelf te blijven letten op de aanwezigheid van flora en fauna

d) Maatregelen groene periode

- Algemene maatregelen uitvoeren.
 - o Begrazingsdruk verminderen.
 - o Begrazing geheel of gedeeltelijk uitrasteren.

V. Snoeien en dunnen opgaande beplanting

Het dunnen van plantsoenen, bosschages, houtopstanden en het kappen of terugzetten van bomen met als doel het in originele staat behouden of toegankelijk en veilig houden van dergelijke structuren. Het kappen van bomen anders dan uit een oogpunt van beheer en onderhoud van de opstand valt onder de categorie 'Ruimtelijke ontwikkeling en inrichting'. Voor dergelijke werkzaamheden geldt naast de Flora- en faunawet tevens de Boswet. De gedragscode treedt niet in de plaats van een Kapvergunning.

Doel van deze activiteit is kwantiteit van begroeiing, zoals beschreven in paragraaf 2.1.

a) Algemene maatregelen

Het nemen van de algemene maatregelen is voldoende om te voldoen aan de zorgplicht, zoals beschreven in hoofdstuk 4 en Bijlage 2.

b) Periode

Het tijdstip van snoeien staat in het onderhoudsprogramma of in het bestek. Afhankelijk van het tijdstip van snoeien is aangegeven welke voorzorgsmaatregelen getroffen moeten worden om eventueel aanwezige soorten te beschermen.

De flora- en faunawet heeft een kalender voor verschillende typen werkzaamheden. Voor het snoeien zijn de volgende data relevant:

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec

c) Zwaarder beschermde soorten

Welke zwaarder beschermde soorten kunnen voorkomen in het gebied van de werkzaamheden? Dit kun je controleren aan de hand van de kaarten in bijlage 5. Maatregelen die genomen worden bij de aanwezigheid van de soorten zijn beschreven in bijlage 6. Naast raadplegen van de kaart is het nodig voor of tijdens het uitvoeren van het werk zelf te blijven letten op de aanwezigheid van flora en fauna

Periode	Letten op:	Uit te voeren maatregelen:
Alle periodes		1. Bepalen of soorten aanwezig zijn die hinder ondervinden van uitgevoerd werk (raadpleeg een ter zake deskundige). 2. Indien nodig advies vragen aan ter zake deskundige. Deze beslist of en hoe onderhoud uitgevoerd kan worden
Groene periode (15 juli – 1 maart)	Eerste voorkeursperiode, ja mits: - Algemene maatregelen worden uitgevoerd	3. Werkzaamheden faseren in tijd en ruimte. 4. Maak gebruik van het beste materieel. 5. Alle vogelnesten opsporen en markeren. Minimaal een straal van 2 meter om het nest ongemoeid laten, bij voorkeur een straal van 5 meter. 6. In gebieden waar krabbenscheer, de ringslang, waterspitsmuis voor kunnen komen (zie Bijlage 5) worden aanvullende maatregelen genomen (zie Bijlage 6). 7. Letten op (mogelijk) voorkomen vleermuizen.
Gele periode (1 juni – 15 juli)	Tweede voorkeursperiode, ja mits - Alleen onderhoud wordt uitgevoerd waar dat vanuit de primaire waterschapstaak echt moet. - Algemene en aanvullende maatregelen worden uitgevoerd	Zie maatregelen 1 t/m 7 + aanvullende maatregelen: 8. Alleen de stukken die een knelpunt vormen, geen hele trajecten. 9. Extra goed letten op vogels, nesten, eieren en jongen.
Rode periode (15 maart – 1 juni)	Derde voorkeursperiode, nee tenzij - Er sprake is van aantoonbare veiligheidsproblemen - Er toestemming van de teamleider is verkregen. - Alle voorzorgsmaatregelen voorafgaand aan het werk besproken zijn met de bedrijfsvoerder en deskundige - Maatregelen en soorten zijn gedocumenteerd m.b.v. het inventarisatieformulier.	Zie maatregelen 1 t/m 9 + aanvullende maatregelen: 10. Werkzaamheden uitgevoerd zoals door deskundige geadviseerd.

VI. Onderhoud aan waterkeringen

Regulier, periodiek onderhoud. Grootschalige ingrepen, zoals het op hoogte brengen van dijken, valt onder de categorie 'ruimtelijke ontwikkeling'. In verband met de Wet op de Waterkeringen is van 15 oktober tot 15 april geen onderhoud toegestaan aan het buitentalud van waterkerende dijken.

Doel van deze activiteit is veiligheid, en kwantiteit en kwaliteit van de grasmat, en de kwantiteit van begroeiing, zoals beschreven in paragraaf 2.1.

a) Algemene maatregelen

Het nemen van de algemene maatregelen is voldoende om te voldoen aan de zorgplicht, zoals beschreven in hoofdstuk 4 en Bijlage 2.

b) Periode

Het tijdstip van onderhoud staat in het onderhoudsprogramma of in het bestek. Afhankelijk van het tijdstip van onderhoud is aangegeven welke voorzorgsmaatregelen getroffen moeten worden om eventueel aanwezige soorten te beschermen.

De flora- en faunawet heeft een kalender voor verschillende typen werkzaamheden. Voor het onderhoud aan waterkeringen zijn de volgende data relevant:

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec

c) Zwaarder beschermde soorten

Welke zwaarder beschermde soorten kunnen voorkomen in het gebied van de werkzaamheden? Dit kun je controleren aan de hand van de kaarten in bijlage 5. Maatregelen die genomen worden bij de aanwezigheid van de soorten zijn beschreven in bijlage 6. Naast raadplegen van de kaart is het nodig voor of tijdens het uitvoeren van het werk zelf te blijven letten op de aanwezigheid van flora en fauna

Periode	Letten op:	Uit te voeren maatregelen:
Alle periodes		1. Bepalen of soorten aanwezig zijn die hinder ondervinden van uitgevoerd werk (raadpleeg een ter zake deskundige). 2. Indien nodig advies vragen aan ter zake deskundige. Deze beslist of en hoe onderhoud uitgevoerd kan worden
Groene periode (15 juli – 1 juni)	Eerste voorkeursperiode, ja mits: - Algemene maatregelen worden uitgevoerd -	3. Werkzaamheden faseren in tijd en ruimte. 4. Maak gebruik van het beste materieel. 5. Alle vogelnesten in het water en op de oever opsporen en markeren. Minimaal een straal van 2 meter om het nest ongemoeid laten, bij voorkeur een straal van 5 meter. 6. In gebieden waar krabbenscheer, de ringslang, waterspitsmuis voor kunnen komen (zie Bijlage 5) worden aanvullende maatregelen genomen (zie Bijlage 6).
Gele periode (1 juni – 15 juli)	Tweede voorkeursperiode, ja mits - Alleen onderhoud wordt uitgevoerd waar dat vanuit de primaire waterschapstaak echt moet. - Algemene en aanvullende maatregelen worden uitgevoerd -	Zie maatregelen 1 t/m 6 + aanvullende maatregelen: 7. Extra goed letten op vogels, nesten, eieren en jongen.

VII. Onderhoud verhardingen

Het onderhouden van verhardingen bestaat uit het periodiek verwijderen en/of tegengaan van begroeiing, gladheidsbestrijding, asfalteringswerkzaamheden en het herstellen van schade.

Doel van deze activiteit is veiligheid verhardingen, zoals beschreven in paragraaf 2.1.

a) Algemene maatregelen

De algemene maatregelen zijn voldoen aan de zorgplicht, zoals beschreven in hoofdstuk 4 en Bijlage 2.

b) Periode

Het tijdstip van het onderhoud staat in het bestek. Afhankelijk van het tijdstip van onderhoud is aangegeven welke voorzorgsmaatregelen getroffen moeten worden om eventueel aanwezige soorten te beschermen.

De flora- en faunawet heeft een kalender voor verschillende typen werkzaamheden. Voor het onderhoud verhardingen zijn de volgende data relevant:

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec

c) Zwaarder beschermde soorten

Welke zwaarder beschermde soorten kunnen voorkomen in het gebied van de werkzaamheden? Dit kun je controleren aan de hand van de kaarten in bijlage 5. Maatregelen die genomen worden bij de aanwezigheid van de soorten zijn beschreven in bijlage 6. Naast raadplegen van de kaart is het nodig voor of tijdens het uitvoeren van het werk zelf te blijven letten op de aanwezigheid van flora en fauna

Periode	Letten op:	Uit te voeren maatregelen:
Alle periodes		1. Bepalen of soorten aanwezig zijn die hinder ondervinden van uitgevoerd werk (raadpleeg een ter zake deskundige). 2. Indien nodig advies vragen aan ter zake deskundige. Deze beslist of en hoe onderhoud uitgevoerd kan worden
Groene periode (15 juli – 1 juni)	Eerste voorkeursperiode, ja mits: - Algemene maatregelen worden uitgevoerd	3. Werkzaamheden faseren in tijd en ruimte. 4. Maak gebruik van het beste materieel. 5. Alle vogelnesten in het water en op de oever opsporen en markeren. Minimaal een straal van 2 meter om het nest ongemoeid laten, bij voorkeur een straal van 5 meter. 6. In gebieden waar krabbenscheer, de ringslang, waterspitsmuis voor kunnen komen (zie Bijlage 5) worden aanvullende maatregelen genomen (zie Bijlage 6).
Gele periode (1 juni – 15 juli)	Tweede voorkeursperiode, ja mits - Alleen onderhoud wordt uitgevoerd waar dat vanuit de primaire waterschapstaak echt moet. - Algemene en aanvullende maatregelen worden uitgevoerd	Zie maatregelen 1 t/m 6 + aanvullende maatregelen: 7. Extra goed letten op vogels, nesten, eieren en jongen.

Bijlage 4. OVERZICHT BESCHERMDE SOORTEN (TABEL 2 EN TABEL 3)

Op basis van de rapportage 'Beschermd soorten Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard' (Bureau Waardenburg, 27 maart 2007) wordt ervan uitgegaan dat in en om de (hoofd)watergangen in Schieland en de Krimpenerwaard een aantal juridisch zwaarder beschermde soorten kunnen voorkomen. Deze soorten zijn opgenomen in onderstaande tabel.

Tabel - Overzicht (mogelijk) voorkomende juridisch zwaarder beschermde soorten binnen beheersgebied HHSK

Soorten	Algemeen	Schieland	Krimpenerwaard
Flora	Prachtklokje	Bijenorchis ¹⁾ Brede orchis ^{1) 2)} Daslook ²⁾ Gele helmblom ²⁾ Grote keverorchis ^{1) 2)} Hondskruid ²⁾ Kievitsbloem ¹⁾ Klein graskruid ²⁾ Rietorchis ^{1) 2)} Schubvaren ²⁾ Steenbreekvaren ²⁾ Stijf hardgras ^{1) 2)} Tongvaren ^{1) 2)} Wilde marjolein ^{1) 2)} Zwartsteel ²⁾	Brede orchis ³⁾ Gevlekte orchis ³⁾ Klein graskruid ⁴⁾ Kleine zonnedaauw ³⁾ Klokjesgentiaan ³⁾ Parnassia ³⁾ Rietorchis ³⁾ Ronde zonnedaauw ³⁾ Spaanse ruiter ³⁾ Vleeskleurige orchis ³⁾ Waterdrieblad ³⁾ Welriekende nachtorchis ³⁾
Ongewervelden	Platte schijfhoren	Rivierrombout ²⁾	Groene glazenmaker ⁴⁾
Vissen	Kleine modderkruiper Rivierdonderpad Bittervoorn		Grote modderkruiper
Amfibieën	Rugstreeppad		Heikikker Kamsalamander Poelkikker
Reptielen	Ringslang		
Vogels	Broedvogels		
Grondgebonden zoogdieren			Waterspitsmuis
Niet grondgebonden zoogdieren	N.v.t.		

Noten:

¹⁾ Alleen in Zoetermeer.

²⁾ Alleen in Rotterdam.

³⁾ Alleen in natuurgebieden.

⁴⁾ De groene glazenmaker is voor voortplanting gebonden aan krabbenscheer.

In de tabel zijn alleen die soorten opgenomen die beïnvloed kunnen worden door de aard van de werkzaamheden. Een beschrijving van de soorten en de biotopen staat in de veldgids beheer en onderhoud.

Bijlage 5. VERSPREIDINGS- / KANSENKAARTEN VERZORGINGSGEBIEDEN

Digitaal te vinden in de map <G:\GISDATA\Project\Waterkwaliteit\NDFF> (Ctrl+klik naar map).

Per verzorgingsgebied aanwezig op steunpunten.

Bij uitrol van ArcGis Online wordt de kaart(laag) ook digitaal opvraagbaar.

De verspreidingskaarten worden gemaakt met behulp van de NDFF (Nationale Databank Flora en Fauna). Gegevens invoeren is mogelijk door iedereen, waarna door een deskundig team deze waarnemingen worden gevalideerd en opgenomen worden in de database. Om mee te werken aan de compleetheid is het gewenst waarnemingen van zwaarder beschermde soorten ook zelf in te voeren.

Dit invoeren van waarnemingen kan via verschillende websites en/of met verschillende apps:

- www.waarnemingen.nl
- iObs (iOS (Apple))
- ObsMapp (Android)

Gebruikersnaam: HHSenK

Wachtwoord: Schieland

Bijlage 6. SOORT SPECIFIEKE MAATREGELEN ZWAARDER BESCHERMDE SOORTEN

In deze bijlage worden de in het beheergebied van HHSK te verwachten (hoofdgroepen van) zwaarder beschermde soorten (Tabel 3) toegelicht. Voor herkennen soorten: zie veldgids HHSK.

Ringslang

De ringslang is een bruin-grijze, groen-grijze tot zwart-grijze slang met kleine lengtestreepjes. Met vaak een opvallende halvemaaanvormige gele/witte band achter de kop. De ringslang leeft in het water en op het land en eet vooral amfibieën en vissen. De ringslang gaat circa oktober in winterslaap. Hij overwintert op beschutte plekken, zoals in hopen, compost-/bladerhopen en onder oude boomstammen. In de periodes buiten zijn winterslaap heeft het dier rustige, open plekken nodig om te zonnen. De voortplantingsperiode is eind maart/april. De soort gebruikt o. a. broedhopen voor uitbroeden het leggen en i eieren. De jongen komen rond augustus/september uit het ei.

De ringslang is in het beheergebied te verwachten in het noordwesten van de Krimpenerwaard, en in het oosten van de Zuidplaspolder. (zie verspreidingskaart)

- Maai tussen 15 september en 15 maart;
- Maai niet kort na regenbuien en niet bij langdurig koud en vochtig weer (ringslang is dan minder actief);
- Midden op de dag maaien;
- Op de dijken wordt de middenstrook eerst gemaaid, zo nodig eerst verstoord;
- Broeihopen opwerpen met lokaal maaisel (i.s.m. GZH/ZHL).

Amfibieën

In Nederland komen zestien soorten amfibieën voor. Amfibieën zijn koudbloedige gewervelde dieren met een waterdoorlatende huid. Het leefgebied van amfibieën is op te delen in drie deelgebieden: het 'voortplantingsbiotoop' (water, waarin de eiafzet plaats vindt en de larven kunnen opgroeien), het 'zomerbiotoop' (de plek waar de jonge en volwassen dieren de zomer doorbrengen, waar ze voedsel en beschutting vinden) en een 'winterbiotoop' (de plaats waar de dieren hun winterslaap houden). Dit zijn respectievelijk water, rond het water en beschutte plekken.

In het beheergebied zijn de volgende (zwaarder) beschermde te verwachten: Rugstreeppad, Heikikker en Poelkikker. Deze soorten overwinteren op het land, daarom is het verstandig nat onderhoud uit te stellen tot na half augustus, de periode dat de dieren mobiel zijn en het water beginnen te verlaten.

- Na half augustus/september schonen (want amfibieënlarven zijn dan uit vegetatie vertrokken);
- Gefaseerd maaien, vluchtmogelijkheden creëren.

Waterspitsmuis

De waterspitsmuis is de grootste spitsmuis van alle Europese spitsmuizen. De bovenzijde van zijn vacht is donkerbruin tot zwart. Leefgebieden zijn langgerekt en lopen evenwijdig aan oever. Actieradius van 30 tot 160 m. Graven eigen gangen, maar gebruiken ook bestaande gangen. Schoon, niet te voedselrijk, stilstaand tot vrij snel stromend water met een goed ontwikkelde watervegetatie en ruig begroeide oevers.

- Gefaseerd maaien, vluchtmogelijkheden creëren en leefgebied intact houden;
- Maaibeurten tussen 15 september en 15 maart.

Vissen

In het beheersgebied zijn twee soorten beschermde vissen te verwachten: bittervoorn en kleine modderkruiper (Tabel 2). Deze zijn diffuus verspreid door het hele beheersgebied. Hier is in het maaibeleid (EcoKleurenKoers) rekening mee gehouden. Wanneer volgens de EKK wordt gewerkt, wordt er voldaan aan de maatregelen die genomen moeten worden om deze soorten te sparen.

- Werken volgens EcoKleurenKoers (schonen waterlopen en oevers);
- Werkzaamheden niet uitvoeren in paaiperiode (rode periode).

Platte schijfhoren

Kleine waterslak met een plat schijfvormig huisje. Het slakje wordt niet groter dan 6 mm breed en 0,8 mm dik en heeft maximaal 5 windingen. De soort heeft een voorkeur voor veenbodems en lijkt in het veenweidegebied overal voor te komen. Buiten het veenweidegebied komt de soort alleen voor in sloten met een goede waterkwaliteit en een goed ontwikkelde watervegetatie. Platte schijfhoren kan in het gehele beheersgebied verwacht worden.

- Werkzaamheden faseren in ruimte en tijd.

Vlinders & libellen

Nederland kent vele soorten vlinders en libellen. Hiervan is een select gezelschap zwaarder beschermd. Van de libellen zijn de Rivierrombout, de Gevlekte witsnuitlibel en de Groene glazenmaker te verwachten in het beheergebied. Van de vlinders zijn de Rouwmantel en de Keizersmantel te verwachten. Daarnaast moet er rekening gehouden worden met het libellenreservaat in Rokkeveen (Zoetermeer).

- In Groene Glazenmaker gebied onderhoud uitvoeren na september, i.v.m. vliegperiode van de soort; (zie verder maatregelen krabbenscheer).
- Bij eerste maaibeurt zomer deel begroeiing in teen van talud laten staan;
- Gefaseerd maaien.

Krabbenscheer

Voor de Groene glazenmaker, één van de zwaarder beschermde libelsoorten, is krabbenscheer de waardplant. Dat betekent dat de libel voor zijn levenscyclus afhankelijk is van deze plant. Voor het instandhouden van krabbenscheer is het van belang altijd 50% van de planten te behouden, waarbij zowel oude als jonge platen aanwezig blijven. Hierdoor blijft de soort behouden, maar zal de watergang niet dichtgroeien. Krabbenscheervelden zijn te verwachten in de Krimpenerwaard.

- Vierkante blokken in het midden van de watergang schonen;
- 50% procent van de soort intact laten.

Flora

Binnen het beheersgebied groeien verschillende zwaarder beschermde soorten flora. Op de kaart zijn deze aangegeven als groep. Collega's die toegang hebben tot de NDFF kunnen gemakkelijk opzoeken om welke soort het gaat en adviseren welke maatregelen te treffen.

- Collega met toegang tot de NDFF raadplegen;
- Advies ter zake deskundige opvolgen;
- Groeilocatie markeren en ontzien;
- Maaien na zaadzetting (soort afhankelijk).